

Apostolische reis naar de Verenigde Staten van Amerika
en bezoek aan het hoofdkwartier van de Verenigde Naties

Ontmoeting met de leden van de algemene vergade- ring van de organisatie der Verenigde Naties

Toespraak

New York

vrijdag 18 april 2008

*Meneer de voorzitter,
dames en heren,*

Aan het begin van mijn toespraak tot deze Assemblee zeg ik u allereerst graag oprecht dank, meneer de voorzitter, voor uw vriendelijke woorden. Mijn dank gaat ook uit naar de secretaris generaal, de heer Ban Ki-moon, voor zijn uitnodiging dit organisatiehoofdkwartier te bezoeken en voor het welkom dat hij mij heeft bereid.

Ik groet de ambassadeurs en diplomaten van de lidstaten, en alle aanwezigen. Via u groet ik de volkeren die hier vertegenwoordigd zijn. Zij zien toe, of deze instelling de geïnspireerde bedoeling van haar oprichting verder draagt. Namelijk “een centrum te vestigen voor de harmonisatie van het handelen van de naties ter verwezenlijking van deze gemeenschappelijke doelstellingen” van vrede en ontwikkeling.¹ Zoals paus Johannes Paulus II het uitdrukte in 1995, zou de Organisatie een “moreel centrum” moeten zijn, “waar alle naties van de wereld zich thuis voelen en

een gezamenlijk bewustzijn ontwikkelen dat zij als het ware een ‘familie van naties’ zijn”.²

Door de Verenigde Naties hebben staten universele doelen vastgesteld die, ook al vallen ze niet samen met het totale algemeen belang van de menselijke familie, zonder twijfel een fundamenteel deel van dat belang vertegenwoordigen. De grondleggende uitgangspunten van de Organisatie – het verlangen naar vrede, het zoeken naar rechtvaardigheid, respect voor de waardigheid van de persoon, humani-

1. Vgl. *Handvest der Verenigde Naties*, artikel 1.2-1.4.

2. Johannes Paulus II, *Toespraak tot de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op de 50ste verjaardag van haar oprichting* (New York, 5 oktober 1995), 14.

taire samenwerking en hulp – drukken de juiste aspiraties uit van de menselijke geest, en vormen de idealen die internationale betrekkingen horen te ondersteunen. Zoals mijn voorgangers Paulus VI en Johannes Paulus II vanaf ditzelfde podium hebben opgemerkt, is dit een zaak die door de katholieke Kerk en de Heilige Stoel aandachtig en met belangstelling wordt gevolgd. Zij zien in uw werk een voorbeeld hoe problemen en conflicten die de wereldgemeenschap aangaan, onderwerp kunnen worden van een gemeenschappelijke regulering. De Verenigde Naties belichamen het streven naar een “hogere graad van internationale ordening”,³ ingegeven en geleid door het beginsel van subsidiariteit. Daarom is zij in staat aan de eisen van de mensenfamilie te beantwoorden, door bindende internationale regels en structuren die de dagelijkse ontwikkelingen van het leven van volkeren kunnen harmoniseren. Dit is te meer nodig in een tijd, waarin we de duidelijke paradox ervaren van een multilaterale consensus die steeds in crisis verkeert. Ze is namelijk nog ondergeschikt aan de besluiten van enkelen, terwijl de wereldproblemen vragen om ingrijpen via collectief optreden door de internationale gemeenschap.

Eigenlijk vragen alle vraagstukken van veiligheid, doelontwikkeling, lokale en mondiale ongelijkheidsreductie, milieubescherming, hulpbronnen en klimaat om internationale leiders. Zij zouden bereid moeten zijn gezamenlijk op te treden, in goed vertrouwen, met respect voor de wet, en solidariteit te bevorderen met de zwakste regionen van de planeet. Ik denk speciaal aan die landen in Afrika en andere delen van de wereld, die in de marge blijven van echte integrale ontwikkeling. Ze dreigen daarom alleen de negatieve

effecten van de globalisering te ervaren. In het kader van de internationale betrekkingen moet de hogere functie van regels en structuren erkend worden, die impliciet het algemeen belang bevorderen en daarmee de menselijke vrijheid beschermen. Deze regelgeving beperkt de vrijheid niet. Integendeel, zij bevordert deze wanneer zij gedrag en praktijken verbiedt, die het algemeen belang tegengaan, haar effectieve naleving inperken en daarmee de waardigheid van iedere menselijke persoon aantasten. Uit naam van de vrijheid moet er verband zijn tussen rechten en plichten. Daardoor is iedere persoon geroepen verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar keuzes die gemaakt worden door betrekkingen met anderen aan te gaan. Hier gaan onze gedachten ook naar de wijze waarop soms de resultaten van wetenschappelijk onderzoek en technologische vooruitgang worden toegepast. Niettegenstaande het enorme profijt dat de mensheid hieruit kan halen, wijzen sommige voorbeelden op een duidelijke aantasting van de scheppingsorde. Namelijk waar het in tegenspraak is met het heilige karakter van het leven, maar ook waar de menselijke persoon en het gezin worden beroofd van hun natuurlijke identiteit. Zo moet internationaal optreden ter bescherming van het milieu en de verscheiden levensvormen op aarde niet alleen zorgen voor rationeel gebruik van technologie en wetenschap, maar ook het ware beeld van de schepping herontdekken. Dat vereist nooit een keuze tussen wetenschap en ethiek, maar is veeleer een kwestie van het hanteren van een wetenschappelijke methode die ethische eisen echt respecteert.

Erkenning van de eenheid van de menselijke familie en aandacht voor de aangeboren waardigheid van elke man en

3. Johannes Paulus II, Encycliek *Sollicitudo rei socialis* (30 december 1987), 43, in *Kerkelijke documentatie (KD)* 16/3 (maart 1988), 127.

vrouw krijgen tegenwoordig nieuwe nadruk bij de principiële plicht om te beschermen. Dat principe is nog maar pas verwoord, echter het bestond impliciet al bij de oorsprong van de Verenigde Naties en wordt steeds meer kenmerkend voor haar optreden. Elke staat heeft de primaire plicht haar eigen bevolking te beschermen tegen ernstige en structurele schending van de mensenrechten, evenals tegen de gevolgen van humanitaire crises, door de natuur dan wel door mensenhand ontstaan. Als staten dergelijke bescherming niet kunnen garanderen moet de internationale gemeenschap ingrijpen met de rechtsmiddelen waarin het Handvest van de Verenigde Naties en andere internationale instrumenten voorzien. Het optreden van de internationale gemeenschap en haar instellingen, mits de principes die de internationale orde schragen worden gerespecteerd, hoort nooit te worden geïnterpreteerd als onwettige dwang of beperking van de soevereiniteit. Integendeel, juist onverschilligheid of niet ingrijpen richten de werkelijke schade aan. Wat nodig is, is diepgaander zoeken naar manieren om conflicten te voorkomen en beheersen, elke mogelijke diplomatieke weg nagaan en zelfs het zwakste teken van dialoog of verlangen naar verzoening aandacht schenken en aanmoedigen.

Het beginsel van de 'plicht om te beschermen' werd door het oude *ius gentium* beschouwd als de basis van elke stap van bestuurders met betrekking tot de bestuurden. In de tijd dat het idee van nationale soevereine staten nog in eerste ontwikkeling was, beschreef de dominicaner monnik Francisco de Vitoria, terecht beschouwd als voorbode van de idee van de Verenigde Naties, deze plicht als een aspect van de natuurlijke rede die door

alle volkeren wordt gedeeld, en als resultaat van een internationale orde die de betrekkingen tussen volkeren reguleert. Nu, net als toen, moet dit beginsel de idee oproepen van de persoon als beeld van de Schepper, zijn verlangen naar het Absolute en het wezen van de vrijheid. De oprichting van de Verenigde Naties viel zoals bekend samen met de ingrijpende omwentelingen die de mensheid beleefde, toen verwijzing naar de betekenis van het transcendente en de natuurlijke rede werden verlaten, en als gevolg de vrijheid en de menselijke waardigheid grof werden geschonden. Als dat gebeurt, bedreigt het de objectieve fundamenten van de waarden die de internationale orde inspireren en bepalen, en ondermijnt het de overtuigende en onschendbare beginselen geformuleerd en vastgelegd door de Verenigde Naties. Bij nieuwe en aanhoudende instigaties is het fout om terug te vallen op een pragmatische benadering die beperkt is tot het bepalen van een 'gemeenschappelijke basis', minimaal qua inhoud en zwak qua effect.

Deze verwijzing naar de menselijke waardigheid, die de basis en het doel is van de plicht om te beschermen, brengt ons bij het thema waarop we ons dit jaar speciaal richten, dat de zestigste verjaardag markeert van de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*. Dat document was de uitkomst van het samenkomen van verschillende religieuze en culturele tradities, allemaal gedreven door de gemeenschappelijke wens om de menselijke persoon te plaatsen in het hart van de instellingen, wetgeving en dynamiek van de samenleving, en de menselijke persoon als wezenlijk te beschouwen voor de wereld van cultuur, religie en wetenschap. Mensenrechten worden steeds meer voorgesteld als de gemeenschappelijke taal en

de ethische voedingsbodem van internationale verhoudingen. Tegelijkertijd dienen de universaliteit, ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid van mensenrechten allemaal als garanties ter bescherming van de menselijke waardigheid. Het is echter duidelijk, dat de rechten erkend en uiteengezet in de *Verklaring* op iedereen van toepassing zijn krachtens de gemeenschappelijke oorsprong van de persoon, die het hoogtepunt blijft van Gods creatieve ontwerp voor de wereld en voor de geschiedenis. Zij zijn gebaseerd op de natuurwet die gegrift is in de harten van de mensen en aanwezig is in verschillende culturen en beschavingen. Mensenrechten uit deze context halen zou de beperking van hun reikwijdte inhouden en toegeven aan een relativistische denkwijze. Daarbij zouden de betekenis en uitleg van rechten kunnen variëren en hun universaliteit worden ontkend vanuit verschillende culturele, politieke, sociale en zelfs religieuze visies. We moeten deze grote variëteit van gezichtspunten niet het feit laten verdoezelen, dat niet alleen rechten universeel zijn, maar de menselijke persoon, het onderwerp van deze rechten, evenzo.

Het leven van de gemeenschap, zowel nationaal als internationaal, laat duidelijk zien dat respect voor rechten, en de garanties die daaruit volgen, maatstaven zijn voor het algemeen belang. Namelijk ter beoordeling van de verhouding tussen recht en onrecht, ontwikkeling en armoede, veiligheid en conflict. Bevordering van de mensenrechten blijft de meest effectieve strategie voor het elimineren van ongelijkheden tussen landen en sociale groepen, en voor de toename van veiligheid. In feite worden de slachtoffers van ontbering en wanhoop, wier menselijke waardigheid straffeloos wordt geschon-

den, een gemakkelijke prooi van de roep om geweld, en kunnen zij dan tot schenkers van de vrede worden. Het algemeen belang dat de mensenrechten helpen dienen, kan echter niet worden bereikt door correcte procedures te hanteren, zelfs niet door een balans te vinden tussen concurrerende rechten. De verdienste van de *Universele Verklaring* is, dat het verschillende culturen, juridische terminologieën en institutionele modellen in staat heeft gesteld elkaar te vinden rond een fundamentele kern van waarden en daarmee ook van rechten. Vandaag echter moeten de inspanningen worden verdubbeld, gezien de druk op herinterpretatie van de fundamentele van de *Verklaring* en op aantasting van haar innerlijke eenheid. Druk om een stap mogelijk te maken weg van de bescherming van de menselijke waardigheid en in de richting van bevrediging van enkelvoudige, vaak particuliere, belangen. De *Verklaring* werd aangenomen als een "gemeenschappelijke norm voor succes".⁴ Zij kan niet fragmentarisch worden toegepast aan de hand van trends of selectieve keuzes, die alleen maar dreigen te botsen met de integriteit en dus de ondeelbaarheid van mensenrechten.

De ervaring laat zien dat legaliteit vaak prevaleert boven gerechtigheid, wanneer door de druk op rechten ze het exclusieve resultaat lijken van wettelijke bepalingen of normatieve beslissingen van verschillende instellingen of machthebbers. Als rechten alleen in wetstermen worden gepresenteerd, dreigen ze tot zwakke beweringen te worden, losgemaakt van de ethische en rationele dimensie die eraan ten grondslag ligt en die hun doel vormt. Beter gezegd, de *Universele Verklaring* heeft de overtuiging versterkt dat respect voor mensenrechten principieel geworteld is in onveranderlijke gerechtigheid, waar-

4. Preamble.

op de bindende kracht van internationale bepalingen tevens is gebaseerd. Dit aspect wordt vaak over het hoofd gezien, wanneer geprobeerd wordt rechten van hun ware functie te ontdoen uit het oogpunt van eng utilitarisme. Rechten en de daaruit voortvloeiende plichten ontstaan op natuurlijke wijze uit menselijke interactie. Daarom wordt gemakkelijk vergeten, dat zij de vrucht zijn van een gemeenschappelijk bestaand gevoel voor rechtvaardigheid. Dat gevoel stoelt primair op solidariteit onder de leden van de maatschappij en geldt daarmee in alle tijden en voor alle volkeren. Deze intuïtie werd al verwoord in de vijfde eeuw door Augustinus van Hippo, een van de grondleggers van ons intellectuele erfgoed. Hij leerde dat het gezegde: *Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander niet* “op geen enkele manier kan variëren naar de verschillen in inzichten die in de wereld zijn ontstaan”.⁵ Mensenrechten moeten dan ook worden gerespecteerd als uitdrukking van gerechtigheid, en niet alleen omdat ze zijn af te dwingen door de wil van de wetgevers.

Dames en heren,

Terwijl de geschiedenis voortschrijdt ontstaan nieuwe situaties en wordt geprobeerd ze met nieuwe rechten te verbinden. Het onderscheidingsvermogen, dat wil zeggen om goed van kwaad te onderscheiden, wordt nog essentiëler rond eisen die echt het leven en gedrag van personen, gemeenschappen en volkeren betreffen. Bij de aanpak van het thema rechten, nu belangrijke situaties en diepe werkelijkheden aan de orde zijn, is de deugd des onderscheids zowel onmisbaar als ook vruchtbaar.

Dit onderscheid laat dan zien, dat het uitsluitend toevertrouwen aan individuele staten – met hun wetten en instellingen – van de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de vervulling van de verlangens van personen, gemeenschappen en hele volkeren, soms gevolgen kan hebben, die de mogelijkheid van een sociale orde met respect voor de waardigheid en rechten van de persoon uitsluiten. Daartegenover kan een visie die stevig verankerd is in de religieuze dimensie hier helpen, aangezien erkenning van de transcendente waarde van elke man en vrouw de bekering bevordert van het hart, die dan leidt tot actief verzet tegen geweld, terrorisme en oorlog, en tot actieve bevordering van gerechtigheid en vrede. Dit biedt ook de passende context voor de interreligieuze dialoog die de Verenigde Naties gevraagd is te ondersteunen, zoals zij ook de dialoog op andere terreinen van menselijke activiteit ondersteunen. Dialoog zou moeten worden erkend als het middel waardoor de verschillende geledingen van de maatschappij hun visie kunnen uiten en consensus kunnen vormen over de waarheid omtrent bepaalde waarden en doelstellingen. Het hoort bij de aard van religies, vrij beoefend, dat zij zelfstandig een dialoog over denken en leven kunnen voeren. Als ook op dit niveau de sfeer van de religie gescheiden wordt gehouden van de politieke activiteiten, vloeien daar grote voordelen uit voort voor individuen en gemeenschappen. Anderzijds kunnen de Verenigde Naties rekenen op de resultaten van interreligieuze dialoog, en vruchten plukken van de bereidheid van gelovigen om hun ervaringen in dienst te stellen van het algemeen belang. Het is hun taak om een visie op geloof voor te stellen, niet in termen van intolerantie, discriminatie en conflict, maar in termen van volledig

5. *De Doctrina Christiana*, III, 14.

respect voor de waarheid, co-existentie, rechten en verzoening.

Tot de mensenrechten behoort natuurlijk ook het recht op godsdienstvrijheid, opgevat als de uitdrukking van een tegelijkertijd individuele en gemeenschapsdimensie, een visie die de eenheid van de persoon benadrukt en daarbij duidelijk onderscheid maakt tussen de dimensie van de burger van die van de gelovige. Het optreden van de Verenigde Naties heeft de afgelopen jaren veilig gesteld, dat het publieke debat ruimte geeft aan gezichtspunten die door een religieuze visie worden geïnspireerd in al zijn dimensies, zoals rituelen, eredienst, onderwijs, informatieverspreiding en de vrijheid van belijdenis en keuze van religie. Het is dan ondenkbaar, dat gelovigen een deel van zichzelf zouden moeten onderdrukken – hun geloof – om actieve burgers te kunnen worden. Het zou nooit nodig moeten zijn God te ontkennen om zijn rechten te kunnen genieten. De rechten die samenhangen met religie hebben zelfs meer bescherming nodig, wanneer ze worden beschouwd als strijdig met de heersende wereldlijke ideologie of met religieuze meerderheidsstandpunten van exclusieve aard. De volledige garantie van godsdienstvrijheid kan niet worden beperkt tot vrije beoefening van de eredienst, maar moet ook de publieke dimensie van godsdienst in de beschouwing betrekken, en dan ook de mogelijkheid van gelovigen om hun taak te vervullen bij de opbouw van de sociale orde. Ze doen dat in feite ook, bijvoorbeeld door hun invloedrijke en belangeloze betrokkenheid bij een uitgebreid netwerk van initiatieven, dat zich uitstrekt van universiteiten, wetenschappelijke instellingen en scholen, tot zorginstellingen en liefdadigheidsorganisaties in dienst voor de

armsten en meest uitgesloten. Weigering om de bijdrage aan de maatschappij te erkennen, die wortelt in de religieuze dimensie en de zoektocht naar de AbsOLUTE – die naar zijn aard eenheid tussen personen uitdrukt – zou feitelijk een individualistische benadering bevoorrechten en de eenheid van de persoon verbreken.

Mijn aanwezigheid in deze Assemblee is een teken van achting voor de Verenigde Naties, en wil de hoop uitdrukken dat de Organisatie steeds meer zal fungeren als teken van eenheid tussen staten en instrument ten dienste van de hele mensenfamilie. Het laat ook de bereidheid van de katholieke Kerk zien om haar eigen bijdrage te leveren aan de opbouw van internationale betrekkingen, en wel zo, dat elke persoon en elk volk het gevoel heeft dat zij iets kunnen veranderen. Op een manier die consistent is met haar bijdrage op ethisch en moreel gebied en de vrije activiteit van haar gelovigen, werkt de Kerk ook aan de realisering van deze doelstellingen via de internationale activiteit van de Heilige Stoel. In feite heeft de Heilige Stoel altijd een plaats gehad op de vergaderingen van de Volkeren en daarbij haar specifieke karakter getoond als een onderwerp in het internationale domein. Zoals de Verenigde Naties onlangs hebben bevestigd, levert de Heilige Stoel daarbij haar bijdrage volgens de beschikkingen van het internationale recht, helpt dat te formuleren en doet er een beroep op.

De Verenigde Naties blijven een bevoorrechte instelling, waarin de Kerk zich inzet om haar ervaring met ‘menschelijkheid’ – door de eeuwen ontwikkeld onder volkeren van elk ras en iedere cultuur – bij te dragen, en deze ter beschikking te stellen van alle leden van de internatio-

nale gemeenschap. Deze ervaring en inzet, gericht op het bereiken van vrijheid voor iedere gelovige, zoekt ook de toename van bescherming die gegeven wordt aan de rechten van de persoon. Deze rechten worden geschraagd en gevormd door de transcendente natuur van de persoon, welke het mannen en vrouwen mogelijk maakt om door te gaan op hun reis van geloof en hun zoektocht naar God in deze wereld. Erkenning van deze dimensie moet worden versterkt, willen we 's mensen hoop op een betere wereld ondersteunen, en de voorwaarden scheppen voor vrede, ontwikkeling, samenwerking en de garantie van rechten voor toekomstige generaties.

In mijn recente Encycliek *Spe salvi* gaf ik aan, dat "iedere generatie opnieuw de plicht heeft te strijden voor de juiste ordening van de menselijke zaken".⁶ Voor christenen wordt deze taak gemotiveerd door de hoop uit het verlossingswerk van Jezus Christus. Daarom is de Kerk blij verbonden te zijn met het werk van deze illustere Organisatie, belast met de verantwoordelijkheid om vrede en goede wil te bevorderen over heel de aarde. Dierbare vrienden, ik dank u voor deze gelegenheid mij vandaag tot u te kunnen richten, en ik beloof u de ondersteuning van mijn gebeden bij uw inzet voor de nobele taak.

Voor ik deze illustere Assemblee verlaat, zou ik graag alle volkeren hier vertegenwoordigd willen groeten in de officiële talen.

Peace and Prosperity with God's help!

Paix et prospérité, avec l'aide de Dieu!

Paz y prosperidad con la ayuda de Dios!

سلام وازدهان بغيرون الله

因著天主的幫助願大家 得享平安和繁榮！

Мира и благоденствия с помощью Божией!

Dank u zeer.

© Copyright 2008 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: H. Lohman M.A.

6. Benedictus XVI, Encycliek *Spe salvi* (30 november 2007), 25, in: *KD* 36/1 (18 januari 2008), 19.